

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istorìa

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

II. De Servatoris Domini nostri Jesu Christi praeexistentiâ ac divinitate.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

A

Ἐπιτεμὴ κεφαλαιώδης ἀπὸ τῆς κ' τῶν σωτήρα καὶ κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποφασίζουσας τὴν θεολογίαν.

Διὶ τὴν ὄντως καὶ αὐτὸν τρόπον, καὶ ἵ
μῶν σώματι τοῦ εὐκρίτου κεφαλῆς, ἢ θεοῦ
ἐπινοεῖται ἔδὲ ποσὶ ἀξιοβαλλομένη, ἢ τὸν
ἐν ἡμῶν ἀνθρώπων ὁμοιοπαθῆ τῆς ἡμῶν ἐνεκεν
αὐτῷ ὑπερῶν σωτηρίας, χροῖτ' αὐτῶν ἐν-
τεθεῖεν ἐντελής ἢ τῶν ἀκολούθων διήγησις, εἰ
τῆς κατ' αὐτὸν ἰσοείας ἀπάσης διὰ τῶν κε-
φαλαιωδῶν κ' κυριωτάτων ἔργων τῶν
ἱφθίμων ποιησάμεθα. ταῦτα ἢ ἤδη καὶ τῆς
χειριανῶν ἀρχαιότητι τ' παλαιὸν ὁμῶν καὶ B
θεοσρεπῆς, τοῖς νέων αὐτῶν καὶ ἐκτετοπισ-
μῶν, χθὲς καὶ ἔτι ποσὶ φανεῖσαν ὑπο-
λαμβάνουσαν, ἀναδειχθήσεται.

Γένους μὲν οὖν καὶ ἀξίας, αὐτῆς τε εὐείας τῆς
ἔχεις καὶ φύσεως, ἕως ἀν' εἰς ἐκφρασίαν αὐ-
τῆς χροῖτ' ὁ λόγος. ἢ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ
θεῖον ἐν ἀποφασίαις, τῶν χροῖτ' αὐτῶν, φη-
σὶ, τῆς διηγήσεως. Ὅπου ἔτι τὸν πατέρα τις
ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐτ' αὐτῶν ὁ υἱός γινώ-
ποτε κατ' ἀξίαν, εἰ μὴ μόνον ὁ χροῖτ' αὐ- C
τῶν πατῆρ. τὸ τε φῶς τὸ ἀποκόσμιον καὶ
τῶν ἀεὶ αἰώνων νοερόν καὶ εὐείαν σοφίαν,
τὸν τε ζῶντα καὶ ἐν δεξιῇ τοῦ πατρὸς
τυγχάνοντα θεὸν λόγον, τίς ἀν' ἄλλῳ ἔ-
πατρὸς καθαρῶς ἐνοήσας, ἀπὸ πάσης
κτίσεως καὶ δημιουργίας ὁρατῆς τε καὶ
ἀοράτης, τὸ πρῶτον καὶ μόνον ἔχει χροῖτ'
ἡμῶν, τὴν κατ' ἀεὶ λογικῆς καὶ ἀθανά-
της φρασίαν δεξιωμένην, τὸν τῆς μεγά-
λης βελῆς ἀγγέλου, τὸν τῆς ἀρρήτου γνώμης
ἔπατρὸς ὑπεργόν, τὸν τῶν ἀπάντων σὺν
τῷ πατρὶ δημιουργόν, τὸν δεύτερον μὲν τὴν
πατέρα τῶν ὅλων αἰτίων, τὸν ἔχει παῖδα γνή- D
σιον καὶ μονογενῆ, τὴν τῶν χροῖτ' ἀπάντων
κύριον καὶ θεὸν καὶ βασιλέα, τὸν τ' ὁμοῦ
ὁμῶν καὶ τ' ἑστῶν αὐτῶν θεότητι καὶ δυ-
νάμει καὶ ἡμῶν ἀπὸ τῶν πατρὸς ὑπερῶν
μῶν. Ὅτι δὲ καὶ ἰσῶς ἀπὸ αὐτῶν μυστικῶς
τῶν γραφῶν θεολογίας, ἐν δεξιῇ τῶν ὁλό-
γῶν, καὶ ὁ λόγος τῶν ἀπὸ τῶν θεῶν, καὶ θεός
τῶν ὁλόγῶν πάντα δι' αὐτῶν ἐγένετο, καὶ χω-
εἰς αὐτῶν ἐγένετο ἐδὲ ἐν. Ἐτό τοι καὶ ὁ μέ-
γας μωϋσῆς, ὡς ἀν' ἀποφασίαν ἀπάντων

CAPUT II.

De Servatoris Domini nostri IESU CHRISTI
praesentia & Divinitate.

CUM igitur duplex fit in CHRISTO
natura, altera capiti humani cor-
poris similis, secundum quam DEUS
intelligitur: altera quæ pedibus com-
paratur, quatenus scilicet hominẽm
humanis obnoxium passionibus salutis
nostræ causâ induit: ita demum inte-
gra & perfecta narrationis nostræ series
futura est, si ab eo quod in Servatore
CHRISTO summum & quasi vertex om-
nium est, totius quæ ad illum refer-
tur historiae ducamus initium. Quin-
etiam Christianæ religionis antiquitas
simul & majestas iis, qui recentem
illam & peregrinam esse existimant,
herique aut nudius tertius natam,
hac ratione manifestissimè appare-
bit.

Genus igitur CHRISTI ac splendo-
rem, & substantiam ejus atque natu-
ram nullus unquam sermo explicare
suffecerit. Unde & sanctus Spiritus per
Prophetas dicit: Generationem ejus
quis enarrabit? Nam ut nemo novit
Patrem nisi Filius, sic nemo perfectè
novit Filium nisi Pater. Quis enim
præter Patrem plenè ac perfectè intel-
ligendo assequi possit æternum illud
lumen, intellectualem & substantia-
lem sapientiam sæculis omnibus ante-
riorem, vivum DEI Verbum quod in
principio erat apud Patrem: illum om-
nis creaturæ cum visibilis tum invisibi-
lis primogenitum simul & unigeni-
tum; spiritualis illum & immortalis mi-
litiæ caelestis Principem, magni consi-
lii Angelum; illum arcanae Patris sui
voluntatis ministrum: omnium rerum
simul cum Patre opificem, secundam
omnium rerum causam post Patrem;
germanum illum & unicum DEI Fi-
lium, omnium quæ creata sunt Domi-
num, Deum, Regemque: qui imperium
& dominationem simul cum ipsa Divi-
nitate & cum potentia atque honore à
Patre accepit. Siquidem ut ex secreti-
onibus sacrae scripturæ sermonibus qui ad
illi Divinitatem pertinent, accepimus:
In principio erat Verbum, & Verbum
erat apud Deum, & Deus erat Verbum:
omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso
factum est nihil. Magnus quoque ille
Moses Prophetarum omnium vetustis-
simus, dum divino afflatus spiritu crea-

A iij

tionem ac dispositionem totius mundi describit, id nos docet; conditorem & opificem omnium rerum nulli alteri quam ipsi Christo, utpote divino ac primogenito suo Verbo, inferiorum substantiarum creationem concessisse, & de hominis creatione cum ipso esse collocutum. Dixit enim Deus, inquit, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Huic sententiæ adstipulatur etiam alius Propheta in hymnis suis de DEO loquens hoc modo: Ipse dixit & facta sunt: ipse mandavit & creata sunt. Patrem quidem & creatorem inducens tanquam rerum omnium dominum, regio nutu præcipientem: Verbum autem DEI, secundum à Patre, illum ipsum videlicet quem prædicamus CHRISTUM, paternis imperiis ministrantem. Hunc quotquot à prima humani generis origine justitiæ ac religionis laude maxime floruerunt, ut magnus ille DEI famulus Moses, ut qui ante illum vixit Abraham & ejus filii, & quicunque postea viri justi ac Prophetæ extiterunt, omnes puris mentis oculis contemplati agnoverunt, eidemque tanquam DEI Filio debitum cultum exhibuerunt. Ipse verò absque ulla cunctatione Patris sui cultum ac notitiam omnibus semper tanquam Magister tradidit. Apparuit igitur Dominus DEUS vulgaris hominis specie Abraham ad quercum Mambre sedenti. At ille statim in genua prolapsus, tametsi hominem tantum oculis videret, adoravit nihilominus ut DEUM, & tanquam Domino supplicavit, & quisnam esset se nosse professus est his verbis: Domine qui judicas omnem terram, nunquid facies judicium? Nam cum absurdum & ab omni ratione alienum sit, tum ut ingenita & immutabilis omnipotentis DEI natura in speciem hominis convertatur, & corporeo simulacro oculos intuentium fallat, tum ut sacra Scriptura quidquam hujusmodi falsò confingat: Deus ille & Dominus qui judicat omnem terram & facit judicium sub hominis specie apparens, quisnam alius appellari possit (quandoquidem de primo rerum omnium auctore hæc accipere nefas est) præter ipsum quod ante omnia subsistit DEI Verbum? De quo etiam ^{Ps. 106.} in Psalmis dicitur: Misit Verbum suum & sanavit eos, & eripuit eos de corruptionibus ipsorum. Hunc secundum

Απαλαύτατ' ἰδέω πνεύματι τῷ ἕκαστος ἐσίωσιν τε καὶ διακόσμησιν ὑπογράφων, τὸν κοσμοποιὸν καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, αὐτῶν δὲ τῶν χειρῶν, καὶ εἰδὲ ἄλλω ἢ τῷ θεῷ δηλαδὴ καὶ πρῶτον γόνω ἑαυτοῦ λόγῳ, τῷ τῶν ὑπερβηκότων ποίησιν ὡς ἀχωροῦντα διδάσκει, αὐτῶν τε κοινολογέμενον ἑπιπέτης ἀνθρωπογονίας. εἶπε γὰρ, Φησὶν, ὁ θεὸς, ποιήσω μὲν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ταῦτ' ἰδὲ γινώσκου τὴν φωνὴν τοῦ θεοῦ ἄλλος, ὡς ἔπος ἐν ὕμνοις θεολογῶν αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγγήθησαν αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίθησαν. τὸν μὲν πατέρα καὶ ποιητὴν εἰσαγωγῶν ὡς ἀπανηγυρόμενα, βασιλικῶν νεύματι τοῦ θεοῦ ἀποτατόν ἡτέρω δδουτερεύοντα θεῖον λόγον, ἔχ' ἕτερον ἕως ἡμῶν κηρυττομένης, ταῖς πατρικαῖς ἐπιτάξεσιν ὑπεργουῦτα. Ἔτον καὶ οἱ διὰ τῆς πρῶτης ἀνθρωπογονίας πάντες, ὅσοι δὲ δικαιοσύνη καὶ θεοσεβείας ἀρετῇ διαπρέψαι λέγονται, ἀμφότερον τὸν μέγαν θεοποιὸν μαρτυροῦντες, ὡς ἔπος αὐτῶν πρῶτον Ἀβραάμ, τέτρετε οἱ παῖδες, καὶ ὅσοι μετέπειτα δίκαιοι πεφύνασι καὶ θεοφῆται, καθαρῶς διανοίας ὁμμάσι φανισθέντες, ἐγνωσάντε καὶ οἷα θεῶν παρὰ τὸ θεοφῆτον ἀπεινίαν σέβας, αὐτὸς ἡ δαμῶς διπρραθυμῶν τῆς ἑπατρὸς εὐσεβείας, διδάσκαλος τοῖς πᾶσι τῆς πατρικῆς κατὰ δὲ ἀγαθῶν γνώσεως. Ὡφθαλμοῦ κύριος ὁ θεὸς ἀνείρη ἡ οἰαίς κοινὸς ἀνθρώπος τῶν Ἀβραάμ καὶ τηρῶν ὡς ἀτὴν δρῶν τῆν Μαμερῆ. ὁ δὲ ὑποπεσῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ὀφθαλμοῖς ὁρῶν, τοῦ σκευῆ μὲν ὡς θεὸν, ἰκελεύει ἡ ὡς κύριον. Ὁμολογεῖτε μὴ ἀγνοεῖν ὅσιν εἶη, ῥήμασιν αὐτοῖς λέγων κύριος ὁ κένων πᾶσαν τὴν γλῶσσαν ποιήσας κείσιν; εἰ γὰρ μηδεὶς ἐπιτρέποι λόγος ἢ ἄλλοι καὶ ἀπρεπὸν ἐσίαν θεῶν ἑπανοκράτορος εἰς ἀνδρῶν εἶδος ἡμετέρας ἀλλοτρίαν, μὴ δὲ αὐτῶν ἡμετέρας θεοῦ φανισαία τὰς τῶν ὁρώντων ὅσιν ἐξαπατῶν, μηδὲ μὲν ὑβριδῶς ἰατοιαῦτα πλάττει τὴν γραφὴν, θεὸς καὶ κύριος ὁ κένων πᾶσαν τὴν γλῶσσαν ποιῶν κρίσιν ἐν ἀνθρώπῳ ὁρῶντος ἡμετέρας ἀνέτερος ἀναγορεύοντος, εἰ μὴ φανισαίς τὸ πρῶτον τῶν ὅλων ἀγίων, ἢ μόνος ὁ τοῦ αὐτοῦ λόγῳ; πῆρ' ἔχει καὶ ἐν ὕμνοις ἀνείρηται ἀπέσειλε τὸν λόγον αὐτῶν, καὶ ἰάσατο αὐτὸς, καὶ ἐρρύσατο αὐτὸς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν. Ἔτον δεύτερον μὲν τὸν

Πατέρα Κύριον, σαφές ατα Μουσῆς ἀναγο-
 ρεύει λέγων, ἔρεξε Κύριος ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορ-
 ρα θεῖον καὶ πύρ πῦρ καὶ Κυεῖς. τῆτον δὲ τῷ Γακῶδ
 αὐτῆς ἐν ἀνδρὸς φανέντα ἰσχυρῶς, Θεὸν ἢ θεῖα
 πρὸς αὐτοὺς ἐνεὶ γραφῇ, φάσκοντα τῷ Γακῶδ.
 ἐκείνη κληθῆσάμ τὸ ὄνομά σου Γακῶδ, ἀλλ'
 Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐν ἰσχυρῶς καὶ
 Θεῷ. ὅτε καὶ ἐκάλεσεν Γακῶδ τὸ ὄνομα τὸ
 ἐκείνη, εἶδ' Θεῷ, λέγων. εἶδ' ὃν ἔδ' τὸν Θεὸν
 πρὸς ἄνθρωπον, καὶ ἐσώθη ἡ ψυχὴ
 μου. ἐκ μὴν εἶδ' ἑσώθη ἐν ἰσχυρῶς ἀγγέλων καὶ λει-
 τερῶν Θεῷ, τὰς ἀναβραφείας θεοφανείας
 ἑσώθη ἐν ἰσχυρῶς, ἐπει καὶ τῶν ὅταν τις ἀνθρώ-
 ποις πρὸς αὐτὴν ἴδῃ, ὅτι ἀπικρύπτει ἢ γρα-
 φῇ ὄνομασι, ἐ Θεὸν εἶδ' ἐ μὴν Κύριον, ἀλλ' ἀγ-
 γέλους χρηματίζου λέγουσα, ὡς διὰ μυριῶν
 μαρτυριῶν πιστώσατο ῥάδιον. τῆτον καὶ Μωϋ-
 σέως διάδοχος Ἰησοῦς, ὡς ἀντὼν ἐρασιῶν ἀγ-
 γέλων καὶ δεχαγγέλων, τῶν τε ὑπέκοσμίαν
 δυνάμεων ἠγάμενον, καὶ ὡσανεὶ τὸ Πατρὸς
 ἰσχυρῶς δυνάμει καὶ φῶς, καὶ τὰ δευτε-
 ρεῖα τῆ καὶ πάντων βασιλείας τε καὶ δεχῆς ἐμ-
 πεπισθυμῶν, δεχῆς ἐρατήγον δυνάμεως
 Κυεῖς ὀνομαζέ, ὅτι ἄλλως αὐτὸν ἢ αὐτῆς ἐν
 ἀνθρώποις μορφή καὶ ἰσχυρῶς θεωρήσας. γέ-
 γραπταί γε. καὶ ἐγγρηθὶ ὡς ἦν Ἰησοῦς ἐν Γερικῶ,
 καὶ ἀναλέψας ὄρα ἀνθρώπον ἐσῆκὸτα κατέ-
 ναντι αὐτῆ. καὶ ἡ ῥομφαία ἐσπασμένη ἐν τῇ
 χειρὶ αὐτῆ. καὶ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦς, εἶπεν. ἡμέ-
 τερος εἶ, ἢ τῶν ἰσχυρῶν; καὶ εἶπεν αὐτῆ, ἐγὼ
 δεχῆς ἐρατήγον δυνάμεως Κυεῖς νυνὶ
 πρὸς αὐτὸν. καὶ Ἰησοῦς ἐπέσει ἐπὶ πρὸς ἄνθρωπον
 ἐπὶ τῷ γλῶ. καὶ εἶπεν αὐτῆ. δέσσο, τί
 πρὸς αὐτὸν καὶ σὺ οἰκέτη; καὶ εἶπεν ὁ δεχῆς ἐ-
 τήγον Κυεῖς πρὸς Ἰησοῦς, λέγον τὸ ἰσχυρῶς
 ἐκ τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τὸς ἐν ἡ σὺ ἐσηκας,
 τόπος ἁγίος ἐστὶ, εἶθα καὶ ἐπὶ τῆς δυνά-
 μεις ῥημάτων, ὅτι μὴ ἐτερε. ὅτι εἶπεν καὶ
 Μουσεὶ κεχημαλικὸς. ὅτι δὴ αὐταῖς ῥη-
 μασι ἐπὶ τῷ δε φησὶν ἢ γραφῇ. ὡς ἵδ' εἶδ' ε
 Κύριος ὅπ πρὸς αὐτὸν εἶν. ἐκάλεσεν αὐτὸν
 Κυεῖς ἐκ τῶν βράτε λέγων. Μωϋσῆ, Μωϋσῆ ὁ
 ἵδ' εἶπεν, τί ἐστὶ; καὶ εἶπεν, μὴ ἐγγίσης ὡδ' ε λέγον
 τὸ ἰσχυρῶς ἐκ τῶν ποδῶν σου ὁ γὰρ τόπος ἐν
 ἡ σὺ ἐσηκας ἐπὶ αὐτῆ, γῆ ἁγία ἐστὶ. καὶ εἶπεν
 αὐτῆ. ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ
 Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ.

A post Patrem Dominum Moses manife-
 ste appellat cum ait: Pluit Dominus su-
 per Sodomam & Gomorram sulphur &
 ignem a Domino. Eundem iterum sub
 hominis specie Jacobo visum sacra Scri-
 ptura Deum nominat, qui sic Jacobum
 allocutus est: Non amplius vocabitur
 nomen tuum Jacob, sed Israel erit no-
 men tuum, quia invaluisti cum Deo.
 Unde & Jacobus locum illum vocavit
 visionem Dei. Vidi enim (inquit)
 Deum facie ad faciem, & salva facta
 est anima mea. Nefas porro est hujus-
 modi Dei visiones quæ factis literis pro-
 ditæ sunt, ministrorum Dei & Angelo-
 rum visiones fuisse suspicari. Etenim
 quoties Angelorum aliquis hominibus
 apparuit, nequaquam id dissimulat sa-
 cra Scriptura; sed nominatim Ange-
 lum non autem Deum nec Dominum
 locutum esse dicit: quod quidem innu-
 meris testimoniis confirmare facillim-
 um fuerit. Eundem quoque Moses
 Successor Jesus utpote Angelorum,
 Archangelorum, & celestium virtutum
 rectorem; ut Patris virtutem ac sapien-
 tiam, honore ipsi æqualem, & in Regno
 ac Principatu omnium rerum secun-
 dum locum obtinentem, summum Du-
 cem atq; Imperatorem copiarum Do-
 mini appellat, cum quidem illum non
 aliter quam sub hominis iterum specie
 vidisset. Sic enim scriptum est: Fa-
 ctum est autem cum Jesus esset in Hie-
 richo, ut sublatis oculis videret homi-
 nem stantem contra se, evaginatam te-
 nentem gladium. Et accedens Jesus di-
 xit: Noster es, an adversariorum? Et
 respondit illi: Ego sum Princeps Exer-
 citus Domini, & nunc venio. Et ceci-
 dit Jesus pronus in terram, & dixit ei:
 Domine quid præcipis servo tuo? Et
 respondit magister militiæ Domini ad
 Jesum: Solve calceamentum de pedib⁹
 tuis. Locus enim in quo stas, sanctus est.
 Ubi observabis ex iisdem utrobique ver-
 bis, hunc minime diversum esse ab illo,
 qui Mosi oracula reddidit: siquidem
 iisdem planè verbis de eo loquitur sacra
 Scriptura: Cernens Dominus quòd
 accederet ad videndum, vocavit eum
 de medio rubi, dicens: Moyses, Moy-
 ses. Qui respondit: Adsum. At ille; ne
 propius, inquit, huc accedas. Solve cal-
 ceamentum de pedib⁹ tuis. Locus enim
 in quo stas, terra sancta est. Et dixit illi:
 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus
 Abraham, Deus Isaac, & Deus Ja-

cob. Jam verò quòd substantia sit ante mundi creationem vivens atque subsistens, quæ Patri & universitatis Opifici Deo, in formatione omnium creaturarum ministraverit, Verbum Dei ac Sapientia proprio nomine appellata: præter demonstrationes superius allatas, ipsam ex propria persona Sapientiam audire licet, per os Salomonis de se ipsâ disertissimè loquentem, & sua ipsius mysteria tradentem his verbis: Ego Sapientia in consilio tabernaculum meum constitui: scientiam & intellectum advocavi. Per me Reges regnant & Principes jura describunt. Per me Magnates magni sunt, & tyranni per me obtinent terram. Quibus hæc subjungit: Dominus creavit me initium viarum suarum ad opera sua. Ante seculum fundavit me in principio, priusquam terram faceret, priusquam fluerent fontes aquarum, priusquam montes fundati essent: ante omnes colles genuit me. Quando præparabat cælum, aderam illi: Et quando firmos ponebat fontes sub cælo, cum ipso eram cuncta componens. Ego eram quo sese oblectabat: quotidie exultabam ante faciem ejus in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto. Verbum igitur Dei ante omnia substituisse, & quibusdam, licet non omnibus apparuisse, sic à nobis breviter demonstratum sit.

Quam autem ob causam non omnibus olim hominibus ac gentibus sicut nunc, ejus fides prædicata sit, hac ratione manifestum fiet. Christi doctrinam utpote totius sapientiæ ac virtutis apicem, nondum capere poterat priscorum hominum vita. Primus enim homo cum in summa felicitate degeret, statim parvi habito Dei mandato, in hanc mortalem & corruptioni obnoxiam vitam decidit, & priores paradisi delicias cum terræ hujus divina maledictione damnatæ domicilio commutavit. Hujus autem posterì per universum orbem diffusi, cum omnes, uno aut altero excepto, longè deteriores exstiterent, ferinam quandam vitæque expertem agere vitam instituerunt. Non urbes, non Rempublicam habere, non artes aut disciplinas excolere in animum induxerant. Leges & jura, virtutem præterea ac Philolophiam ne nomine quidem tenus noverant. Vagi per solitudines, tanquam agrestes ac feri versabantur. Et rationem quidem sibi à

κὼπὶ γέ ἐσιν ἑστία τις ἀεὶ κόσμος ζῶσα καὶ ὑφ' ἑσῶσα ἡ τῶ Πατρὸς καὶ Θεῶ τῶν ὄλων εἰς τὴν τῆς γῆς πάντων δημιουργίαν ὑπερήσασα μὲν, λόγῳ Θεῶ καὶ σοφίᾳ χρηματίζουσα, πρὸς ταῖς θεειμύνας ἀποδείξεις, ἐπὶ καὶ αὐτῆς Ἰεσοῦς ἀποστόλου τῆς σοφίας ἐπακῶσα παρέσθαι, διὰ Σολομῶντος λευκοτάτα ὡδ' ἐπὶ ταῖς περὶ ἑαυτῆς μυσαγωγέσθαι. ἐγὼ ἡ σοφία καλεσθήναι βεβλήω καὶ γνώσκω καὶ νομίζω ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην δὲ ἡμεῖς βασιλεῖς βασιλεύομεν, καὶ οἱ δυνάσται γράφουσι δικαιοσύνην. δι' ἡμεῖς μεγάλαν μεγαλιώδη καὶ τύραννοι δὲ ἡμεῖς κρατοῦμεν τῆς οἰκουμένης. Κύριος ἐκπέμψεν με δεχθῆναι ὅταν αὐτὸς εἰς ἐσθλα αὐτῶν πρὸς αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν δεξιῇ, ἀπὸ τῆς γῆς ποιῆσαι, πρὸς τὸ ἀφ' ἑλθεῖν ἰσὺς πηγῶν τῶν ὑδάτων, ἀπὸ τῆς ὀρθῆς δ' ἡραδ' ἡναι ἀπὸ τῶν πάντων βενῶν γῆν καὶ μετὰ ἡμῶν καὶ τὸν ἕρανόν, συμπάρημι αὐτῶν. καὶ ὡς ἀσφαλῆς ἐτίθει πηγῶν τῆς ὑπερανοῦ, ἡμῶν σὺ αὐτῶν ἀεμύουσα ἐγὼ ἡμῶν ἡ ἀποσέχαιρε. καθημέρου ἡν φερονόμην ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν παντὶ καὶ ἐπὶ ὅτε ἡν φερονέτω τὴν οἰκουμένην στωτελέσας. ὅπ μὲν οὖν ἀποσῆν, καὶ ἴσιν εἰ καὶ μὴ τοῖς πᾶσι ὁ θεὸς λόγῳ ἐπεφάνετο, ταῦτ' ἡμῖν ὡς ἐβεβαίωσεν εἰρήδω.

Τί δὲ οὖν ἐχὶ καθάπερ ταυτῶν, καὶ πάσαι ἀποστέρον εἰς πάντας ἀνθρώπους καὶ πᾶσι ἔθνεσιν ἐκνεύητο, ὡδ' ἐν ἡρώδῳ πρὸς ἀδελφόν. οὐκ ἦν πῶ χωρεῖν οἴος τε τὴν τῆς Χριστοῦ πάντοφον καὶ παναρεῖον διδασκαλίαν, ὁ παλαιὸν τῶν ἀνθρώπων βίῳ. εὐδὺς μὲν γὰρ ἐν δεξιῇ καὶ τὴν πρῶτην ἐν μακαρίοις ζῶν, ὁ πρῶτος ἀνθρώπος ἡπῆτο τῆς θείας ἐνδοξίας φερονέσας, εἰς τε τοὺς τὸν θνητὸν καὶ ἀπῆρεν βίον κατὰ πέπλωκε, καὶ τὴν ἐπ' ἀράστον ταυτηνὴν γῆν τῆς παλαιῆς ἐν τῆς τευφῆς ἀνλικατηλάξαστο οἷτε ἀπὸ τῆς τῆς καθ' ἡμᾶς σύμπασαν πληρώσαντες, πολὺ χείρους ἀναφανέντες, πλὴν ἐνός περὶ καὶ δούτερος, θηρωδὴ πνὰ τρέπον καὶ βίον ἀβίωτον ἐπαυήρητο ἀλλὰ καὶ ἔτε πόλιν ἔτε πολιτείαν, ἔτε χεραὶ οὐκ ἀπῆσῆμας ἀπῆ νέν ἐβάλλοντο. νόμων καὶ δικαιοματων, καὶ ἀποστέτι δρετῆς καὶ φιλοσοφίας ἐδὲ ὀνόματῳ μετείχον. καμάδες ἡ ἐπ' ἐρημίας οἶά τινες ἀγριοὶ καὶ ἀπνηεῖς διήγον, τες μὲν ἐν φύσεως πρῶτον καὶ ἄλλοις

κοντας λογισμους, τα τε λογικα κη ημερα της
 ανθρωπων ψυχης απερματα αυτοσθαιρετα
 κακίας υπερβολη διαφθιροντες, ανοσιερ-
 γίας η πασαι ολες σφας εκδεδωκοτες, ως
 τοτε μη αλληλοφθορειν, τοτε η αλληλοκτο-
 νειν, αλλοτε η ανθρωποδορειν. Θεομαχίας τε ε-
 τας πασα βοωμίας γιγαλομαχίας
 επιτομαν κη γλω μη επιτειχι ζην ερανη
 διανοσας, μαρια η φρονηματος εκ τ' πα, αυ-
 τον τον επι παντων θεον πολεμειν πασα κε-
 υα εαδς, εφ' ος ετον εαυτες αγασι τον τροπον,
 κατακλυσμοις αυτας ε πεπολησεν ως
 πε αγειαν υλιν κη πασης της γης κεχυμε-
 νω, θεος ο παντων εφορς μετη. λιμοις τε
 σωεχισι κη λιμοις, πολεμοις τε αυ ε κεκραυ-
 νων βολαις ανωθεν αυτας υπετεμενε, ως πε
 τινα δεινω κη χαλεπωτατλω νοσον ψυχων,
 πικροτερις ανεχων τις κολασηριος. Ιοτε μη
 εν, οτε δη πολυς ην επι κεχυμνος ολιγα δειν
 κη παντων ο της κακίας κορς, οια μεθης δει-
 νης τας απαντων σχεδον ανθρωπων επισημα-
 ζισης κη επισημοσης ψυχας, η πρωτογονο
 ε πρωτοκλις ε θεσ θοια, κη αυτος ο παρ-
 ων λοθ, φιλανθρωπίας υπεβολη, κη μη δι
 οπασίας αγελων τις υποδεηκosis, κη η κη
 δι εαυτε οια θεσ δυναμις ζωη κη, ενι πα
 κη δ αυτεω τ' η παλα θεοφιλων ανθρωπων, εκ
 αλλοκς η δι ανθρωπα μορφης, οτι μηδ' ετε-
 ρως λω δυνατον, αυτοις υπεφαινετ. ως η
 ηδη δια τετων τα θεοσεβείας απερματα εις
 πληθ θ ανθρωπων καταεβλητο, ολοντε το εθ-
 ν θ επι τη θεοσεβεία παρσανεχον εκ τ' η
 ανεκαθεν εβραϊων υπεση, τετοις μη ως ανει
 πληθεσων ετι ταϊς παλαιαις αγωγαις εκδεδι-
 τημμοις, δια ε προφητα μωυσεως εικονας κη
 συμβολα σαββατς ινος μυσικη κη πελομης,
 ετεροντε νοητ' θεωρηματων εισαγωγας, αλλ
 εκ αυτας εναργίς παρσιδος τας μυσικω-
 γίας, ως δε της πασα τετοις νομοθεσίας βοω-
 μης, κη πνοης δικλω ευωδς εις απαντας αν-
 τρωπους διαδιδομης, ηδη τοτε εξ αυτ' η και
 τοις πλειοσι τ' η εθνων, δια τ' η παλαια κη νο-
 μοθετων τε κη φιλοσοφων ημερωτε τα φρο-
 νηματα, της αγείας κη απνης θηρωδίας
 επι το παον μεταεβλημης, ως κη ει-
 ρηνλω βαθειαν φιλίας τε ε επιμειξίας
 παρς αλληλκς εχην τηνικαυτα πασι δη λοι-

A natura inditam, & rationalia ac mitia
 virtutis semina hominum animis infi-
 ta, spontaneæ malitiæ facinoribus cor-
 rumpebant: cuiusquemodi autem sce-
 leribus seiplos mancipaverant. Aded
 ut nunc stupris, nunc cædibus mutuis
 se se contaminarent, interdum etiam
 humanas carnes vorarent: Ipsi deni-
 que DEO bellunt inferre, & Gigan-
 tum prælia illa quæ ab omnibus cele-
 brantur, tentare auderent: ac terram
 quidem ipsam adversus cælum tan-
 quam propugnaculum munire statuis-
 sent. DEUM verò rerum omnium au-
 ctorem è cælo deturbare immani qua-
 dam vecordia aggredierentur. Quam
 ob causam cum se sic gererent, rerum
 omnium Inspector Deus velut silvam
 agrestem per universum terrarum or-
 bem dispersam inundationibus atque
 incendiis eos adortus est: & continua
 fame ac peste, bellis quoque assiduis,
 & fulminibus cælitus missis eisdem
 succidit, quasi gravem quemdam ac
 difficillimum animorum morbum a-
 crioribus suppliciis comprimens. Por-
 rò tunc maxime cum malitiæ torpor
 universos ferè occupasset, & gravis
 quadam ebrietas omnium propè mor-
 talium mentibus tenebras offudisset,
 primogenita DEI sapientia, ipsum sci-
 licet Verbum ante omnia existens, ad-
 mirabili quodam hominum amore fla-
 grans, nunc per Angelos creaturis suis
 apparuit: nunc per semetipsum, utpo-
 te salutaris DEI potentia, uni aut alteri
 ex piis ac DEO dilectis, sub hominis
 specie (quando aliter fieri non poterat)
 se videndum præbuit. Cum verò ab
 istis hominibus pietatis semina jam in
 vulgus sparsa essent, & gens integra ab
 antiquis illis Hebræis originem ducens,
 divino cultui dedita esset; tanquam
 multitudini priorum adhuc instituto-
 rum labe corruptæ, per Prophetam
 Mosen imagines & signa arcani cuius-
 dam Sabbati & circumcisionis, alio-
 rumq; spiritualium præceptorum insti-
 tutiones, sed non ipsam factorum mani-
 festam visionem illis tradidit. Tandem
 verò Hebræorum lege apud omnes di-
 vulgatâ, & instar suavissimi odoris per
 universas gentes latè diffusâ: cum ex il-
 la pleraque nationes legum latorum ac
 Philosophorù operâ mitiores jam sen-
 sus hausissent, & morum feritas atq; im-
 manitas in mansuetiorem cultum con-
 versa esset, aded ut profunda pax & ami-
 citia mutuaq; inter mortales commer-

cia intercederent: tunc demum reli-
quis etiam hominibus, cunctisque per
orbem terrarum gentibus, utpote jam
preparatis & ad notitia Dei Patris per-
cipiendam idoneis, ipse ille virtutum
Magister, & Patris sui in omnibus bonis
Minister, divinum & caeleste Dei
Verbum, in hominis specie, nullatenus
à corporum nostrorum naturâ diver-
si, simul cum ipso Romani imperii
exordio apprensus, ea fecit & pertulit,
quæ Prophetarum oraculis consentiebant:
quibus hominem pariter ac Deum
admirabilium operum Effectorem in
terras venturum esse, & Patris cultum
ac religionem cunctis gentibus traditurum:
in usitatam quoque ejus nascendi rationem,
novam doctrinam, miracula, ad hæc
mortis genus & resurrectionem, postremo
divinum in caelos reditum olim prædixerant.
Regnum porro illius quod in fine sæculorum
adventurum est, Daniel divino afflatus
spiritu cum videret, ad hominum captum
sefe accommodans, visionem Dei sic
describit. Aspiciebam (inquit) donec
throni positi sunt, & antiquus dierum
sedit. Vestimentum ejus candidum sicut
nix: & capilli capitis ejus sicut lana
munda. Thronus ejus flamma ignis,
rotæ ejus ignis flagrans. Flumen ignis
manabat in conspectu ejus. Mille millia
ministrabant ei: & decies millies dena
millia adfistebant ei. Judicium constitui-
t & libri aperti sunt. Et paulo post,
Aspiciebam (inquit) & ecce cum nubibus
cæli quasi Filius hominis veniens usque
ad antiquum dierum pervenit, & in
conspectu ejus exhibitus est. Et datus
est ei principatus & honos & regnum:
& omnes populi, tribus & linguæ ipsi
servient. Potestas ejus, potestas æterna
quæ non præteribit: & regnum ejus non
corrumpetur. Hæc verò manifestissime non
ad alium quam ad Servatorem nostrum
referri possunt, qui erat in principio apud
Deum Deus Verbum, & qui propterea quod
in novissimis temporibus homo factus est,
Filius hominis dicitur. Sed cum Prophetarum
oracula de Domino nostro Jesu Christo
edita in peculiaribus jam Commentariis
collegerimus, & quæcunque de illo traduntur,
firmis demonstrationibus alibi adstruxerimus,
his quæ dicta sunt, in præsentia erimus contenti.

Α πὸν ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἀνά τινι οἰκεθρῶν
ἔθνεσιν, ὡς αὐτὸν προσωφελήμοις καὶ ἡδὴ τυχε-
νῶσιν Ἰππιδέοις πρὸς ᾤδαδὸν καὶ τὸ πα-
τρὸς γνώσεως, ὁ αὐτὸς δὲ πάλιν ἐκεῖ· ὁ τῷ
δρῆτῷ διδάσκαλος, ὁ ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς ἔπα-
τρὸς ὑπεργός, ὁ Θεῖ· ὁ ἐργῶν· ἔ Θεὸς λό-
γος, δι' ἀνθρώπου καὶ μηδὲν σώμα· ἔσῃα τινὶ
ἡμετέρῳ φύσιν διαλλάττονος, δεχθῆναι τῆς
ῤωμαίων βασιλείας Ἰππιδανείας, τοιαῦτα ἐ-
δρασέτε καὶ πέπονθεν, οἷα ταῖς προφηταίαις
ἀκόλαστα ἴδω, ἀνθρώπων ὁμῶ καὶ Θεὸν Ἰππιδῆ-
μήσεν τῷ βίῳ ᾤδαδὸν ἔργων ποιήσῃ, καὶ
πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν διδάσκαλος τῆς ἔπατρὸς δι-
σεβείας ἀναδειχθῆσεως· τὸ τε ᾤδαδὸν αὐτῶ
τῆς ἡμέσεως καὶ τινὶ κανὼν διδάσκαλίῳ καὶ
τῷ ἔργον τὰ θαυμάσια Ἰππιδετέτοις, τοῦ θα-
νατῆ τὸν τρέπον, τινὶ τε ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ
Ἰππιδε πᾶσιν τινὶ εἰς ἔργων ἐν θεοῦ δόξα ἰσά-
σῃ αὐτῶ, πρὸς κληρονομίας, τινὶ γοῦν Ἰππιδε τῆς
βασιλείῃ αὐτῶ Δανιὴλ ὁ πρὸς φήτης Θεῖ
πυθῆμα ἰσσωροῶν, ὡδὲ πη ἐθεοφορεῖτο, ἀν-
θρώπων ἰσώτερον τινὶ θεοῦ ἰσῶν ἰσῶν ἰσῶν. ἐθε-
ώρω γὰρ φησὶν ἕως ἔθρονος ἐτέθησαν. ἔπα-
λαιὸς ἡμερῶν ἐκάνθη. καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτῶ λευ-
κὸν ὡσεὶ χιῶν, καὶ ἡ θρῆξ τῆς κεφαλῆς αὐτῶ ὡσεὶ
ἔριον καθαρῶν. ὁ θρῆξ αὐτῶ φλόξ πυρρῶς. οἱ
πρὸς αὐτῶ πύρ φλέγον πᾶσας πυρρῶς εἰλ-
κεν ἐμπροσθεν αὐτῶ. χίλια καὶ χίλιαδες ἐλάττε-
σαν αὐτῶ. καὶ μύρια μύριαδες παρῆσῃκεισαν
αὐτῶ. κερτήριον ἐκάνθη καὶ βίβλοι ἰσῶν ἰσῶ-
σαν. ἔξῃς ἐθεώρω φησὶ καὶ ἰδὲ μὲν τῷ νε-
φελῶν ἔργων ὡσεὶ ὑὸς ἀνθρώπου ἐρχόμε-
νος, καὶ ἕως ἔπαλαι τῷ ἡμερῶν ἐφθασε, καὶ
ἐνώπιον αὐτῶ πρὸς πῆσῃ καὶ αὐτῶ ἐδόθη ἡ δε-
χη καὶ ἡ ἰμῆ· ἔ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοί,
φυλαὶ, γλώσσαι, αὐτῶ δαδῶσσαν. ἡ δὲ ἰσῶσία
αὐτῶ, δὲ ἰσῶσία αἰῶν· ἡ πῆσ ἔπαρῆσῃσει, καὶ
ἡ βασιλεία αὐτῶ ἐ διαφθάρῃσει. ταῦτα δὲ
σαφῶς ἐκ ἐφ' ἑτέρῳ, ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἡμετέρῳ
σωτήρη ἰδὲ ἐν δεχῆ πρὸς ἰδὲ Θεόν, Θεὸν λόγον
ἀναφῆρετε ἀν, ἡ ὄν ἀνθρώπου δια τινὶ ὑσῆσῃ
αὐτῶ ἐ ἀνθρώπων χρηματίζοντα. ἀλλὰ γὰρ
ἐν οἰκείῳ ἰσῶμῆσῃ τῶς πρὸς ἔ σωτήρη
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς φησὶ ἐκλογῆς συ-
ναγαγόντες, ἀπὸ δὲ κληρῶν τε τὰ πρὸς αὐ-
τῶ ἔ δὲ ἡμῶν ἐν ἑτέρῳ συστήσαντες, τοῖς εἰρη-
μῶν ἐπὶ ἔ παρῆσῃ δεκῆσῃ ἡμῶν.